[2024] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 64 : 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 664

ਸੋਮਪ੍ਰਭਾ ਰਾਣਾ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2023 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 3821)

06 ਸਤੰਬਰ 2024

[ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ* ਅਤੇ ਆਗਸਟੀਨ ਜਾਰਜ ਮਸੀਹ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਅਤੇ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਉਸ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪੇਕੇ ਵਾਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ।

ਹੈੱਡਨੋਟੈਸਟ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਕਲਾ. 226 - ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਅਧੀਨ ਰਿੱਟ, ਨਾਬਾਲਗ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ - 11 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚਾ, ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਮੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ - ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ - ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ੁੱਧਤਾ:

ਫੈਸਲਾ: ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਨਾਬਾਲਗ ਬਾਰੇ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਬਿਨਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਸਟਡੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੀ - ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮਸ਼ੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ - ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੈਟਰੀਆ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਬਾਰੇ - ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਵਜੋਂ ਪਿਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ - ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 11 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਕੋਮਲ ਉਮਰ ਤੋਂ, ਡੇਢ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ-ਮਾਤਰੀ ਪੱਖ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ/ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। 226 ਇਸ ਕੋਮਲ ਉਮਰ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਤੁਰੰਤ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ,

_____

ਲੇਖਕ

ਸੋਮਪ੍ਰਭਾ ਰਾਣਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੇਖਭਾਲ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ - ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪਿਤਾ ਹਿਰਾਸਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਬੱਚੇ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹੇਗੀ - ਪਿਤਾ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅੰਤਮ ਹੁਕਮਾਂ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜੀਡਬਲਯੂ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹਿਰਾਸਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ - ਨਿਰਪੱਖ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਲਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। 226 ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਨਾਨਾ-ਨਾਨੀ ਨੂੰ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਦੇਣ ਲਈ - ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਆਦੇਸ਼, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੇ ਜਾਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ - ਗਾਰਡੀਅਨਜ਼ ਐਂਡ ਵਾਰਡਜ਼ ਐਕਟ, 1890। [ਪੈਰਾ 8-4]

ਰਿੱਟ - ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਲਿਖਤ - ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ - ਨਾਬਾਲਗ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ:
ਫੈਸਲਾ: ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ - ਇਹ ਇੱਕ ਹੈ ਅਸਾਧਾਰਨ ਅਤੇ ਅਖਤਿਆਰੀ ਉਪਾਅ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਿੱਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਵੇਕ ਹੈ - ਭਾਵੇਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ, ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਕਿ ਜਵਾਬਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। 226 ਜੇਕਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾਬਾਲਗ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣਾ ਉਸ ਦੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ, ਇਕੋ ਇਕ ਸਰਵਉੱਚ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਬਾਲਗ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਅਸੀਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। [ਪੈਰਾ 6]
ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ - ਨਾਬਾਲਗ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ - ਨਿਯਮਤ ਸਿਵਲ/ਫੈਮਿਲੀ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ:
ਫੈਸਲਾ: ਜੀਡਬਲਯੂ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਵਲ ਠੋਸ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਚਿਤ ਅਦਾਲਤ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਅਤੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਬਾਲ ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੀ ਨਿਯਮਤ ਸਿਵਲ/ਫੈਮਿਲੀ ਕੋਰਟ ਇੱਕ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਦਾਲਤ ਅਕਸਰ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਵਿਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਫੈਮਲੀ ਕੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਲ ਕੇਂਦਰ/ਖੇਡ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਖੇਡ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ

ਸਬੂਤ - ਅਦਾਲਤ ਬੱਚੇ ਦਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਧਿਰ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਫੈਮਿਲੀ ਕੋਰਟ ਇਸਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। [ਪਾਰਾ 10]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ

ਤੇਜਸਵਿਨੀ ਗੌੜ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. ਬਨਾਮ ਸ਼ੇਖਰ ਜਗਦੀਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਿਵਾੜੀ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. [2019] 7 ਐਸਸੀਆਰ 335: (2019) 7 ਐਸਸੀਸੀ 45; ਸਵਾਮੀਨਾਥਨ ਕੁੰਚੂ ਆਚਾਰੀਆ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ [2022] 6 ਐਸਸੀਆਰ 727: (2022) 8 ਐਸਸੀਸੀ 804; ਗੌਤਮ ਕੁਮਾਰ ਦਾਸ ਬਨਾਮ ਐਨਸੀਟੀ ਆਫ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ [2024] 8 ਐਸਸੀਆਰ 451: (2024) ਆਈਐਨਐਸਸੀ 610; ਨਿਰਮਲਾ ਬਨਾਮ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (2024) ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 758- ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ; ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860; ਦਾਜ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, 1961; ਗਾਰਡੀਅਨਜ਼ ਐਂਡ ਵਾਰਡਜ਼ ਐਕਟ, 1890।

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਹਿਰਾਸਤ; ਨਾਬਾਲਗ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ; ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਯੂ/ਆਰਟ ਦੀ ਲਿਖਤ। 226; ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ; ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰ; ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਲਾਈ; ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ; ਬੱਚੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਕ੍ਰਮ; ਬੱਚੇ ਦਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਮੁਲਾਂਕਣ; ਪ੍ਰੈਰੋਗੇਟਿਵ ਰਿੱਟ; ਅਸਧਾਰਨ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕਪੂਰਨ ਉਪਾਅ; ਪੈਰੇਨ ਪੈਟਰੀਏ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ।

ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੇਸ

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2023 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 3821
ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 23.06.2023 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਐਮ.ਪੀ. 2023 ਦੇ ਡਬਲਯੂਪੀ ਨੰਬਰ 11004 ਵਿੱਚ ਇੰਦੌਰ ਵਿਖੇ

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰੀ

ਗਗਨ ਗੁਪਤਾ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਨਿਖਿਲ ਜੈਨ, ਸੌਰਭ ਸਿੰਘ, ਦਿਵਯਾਂਸ਼ ਸਿੰਘ, ਐਡਵੋਕੇਟ. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਪੀ.ਐੱਸ. ਪਟਵਾਲੀਆ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਪਸ਼ੂਪਤੀ ਨਾਥ ਰਾਜ਼ਦਾਨ, ਅਜੈ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਕਾਯਸ਼ ਬੇਗ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੈਤ੍ਰੇਈ ਜਗਤ ਜੋਸ਼ੀ, ਅਸਤੀਕ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਕਾਂਕਸ਼ਾ ਤੋਮਰ, ਅਰਘਾ ਰਾਏ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਓਜਸਵਿਨੀ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੂਬੀ, ਜ਼ਰਤਾਬ ਅਨਵਰ, ਮਦੁਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਰਿਵਤਰਾਜ ਸ਼ਰਮਾ, ਰਿਵਤਰਾਜ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੂਬੀ. ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਰੁਚੀ ਯਾਦਵ, ਅਦਿਤੀ ਸ਼ਿਵਧਾਤਰੀ, ਯਾਦਵ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਐਡ. ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ।

ਸੋਮਪ੍ਰਭਾ ਰਾਣਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਹੁਕਮ

ਨਿਰਣਾ

ਅਭੈ ਐਸ ਓਕਾ, ਜੇ.

ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੂ

1. ਇਹ ਅਪੀਲ ਇੱਕ ਮਾਦਾ ਬੱਚੇ (ਛੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, 'ਬੱਚਾ') ਜਿਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਉਮਰ ਦੋ ਸਾਲ ਅਤੇ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਹੈ, ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੰਦਭਾਗੀ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ 27 ਦਸੰਬਰ 2022 ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਫਾਂਸੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਚੌਥਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਬੱਚੇ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਨਾ-ਨਾਨੀ ਹਨ। 5ਵਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 4ਵੇਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ (ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਦੀ ਪਤਨੀ) ਦੀ ਭਰਜਾਈ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਾਤਾ ਦੀਆਂ ਅਸਲੀ ਭੈਣਾਂ ਹਨ। 4ਵੇਂ ਅਤੇ 5ਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਨਾ-ਨਾਨੀ ਹਨ, ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਧਿਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। 5ਵੀਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਵੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀ ਭੈਣ ਹੈ। 5ਵਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਚੌਥੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਭਰਾ ਦੀ ਪਤਨੀ ਹੈ।

2. ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਚੌਥੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਚੌਥਾ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਇੰਦੌਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਮਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304-ਬੀ ਅਤੇ 498-ਏ ਅਤੇ ਦਹੇਜ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, 1961 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਅਤੇ 4 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 2 ਤੋਂ 5ਵੇਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 2 ਅਤੇ 3 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ 2 ਅਤੇ 3 ਨੂੰ ਆਈ. 2022. ਜਦੋਂ ਚੌਥਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਚੌਥੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਚੌਥੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਪਿਤਾ ਨੂੰ 19 ਫਰਵਰੀ 2023 ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 19 ਅਪ੍ਰੈਲ 2023 ਨੂੰ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਤੋਂ 5ਵੇਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਇਸ ਦੋਸ਼ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧੀ ਕਿ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਉਮਰ 11 ਮਹੀਨੇ ਸੀ.

3. 23 ਜੂਨ 2023 ਦੇ ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ, ਇੰਦੌਰ ਵਿਖੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਸਨੇ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਦੂਜੇ ਤੋਂ 5ਵੇਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। 7 ਜੁਲਾਈ 2023 ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। 5 ਦਸੰਬਰ 2023 ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਟੇਅ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਤੀ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਿਰਾਸਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਲਈ ਇਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਿਤੀ ਤੱਕ, ਪਤੀ ਨੇ ਗਾਰਡੀਅਨਜ਼ ਐਂਡ ਵਾਰਡਜ਼ ਐਕਟ, 1890 (ਛੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, "ਜੀਡਬਲਯੂ ਐਕਟ") ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਹਿਰਾਸਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਜੀਡਬਲਯੂ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਬਿਆਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਵਿੱਚ ਛੇੜਛਾੜ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਸੀ।

ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ

4. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਦੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਦੇਖਣ ਕਿ ਨਾਬਾਲਗ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹੀ ਕੋਮਲ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

5. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਤੇਜਸਵਿਨੀ ਗੌਡ ਅਤੇ ਓਆਰਐਸ ਸ਼ੇਖਰ ਜਗਦੀਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਿਵਾੜੀ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ. ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਸਵਾਮੀਨਾਥਨ ਕੁੰਚੂ ਆਚਾਰੀਆ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਗੌਤਮ ਕੁਮਾਰ ਦਾਸ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਐਨਸੀਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਗੌਤਮ ਕੁਮਾਰ ਦਾਸ ਦਾ ਕੇਸ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

_____

1 [2019] 7 ਐਸਸੀਆਰ 335 : (2019) 7 ਐਸਸੀਸੀ 45

2 [2022] 6 ਐਸਸੀਆਰ 727 : (2022) 8 ਐਸਸੀਸੀ 804

3 [2024] 8 ਐਸਸੀਆਰ 451 : (2024) ਆਈਐਨਐਸਸੀ 610

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਹਿਰਾਸਤ ਦੀ ਮੰਗ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਾਅ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕਸਟਡੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੰਭਵ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣ ਦਿੱਤਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਨਿਰਮਲਾ ਬਨਾਮ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ

6. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਨਿਪਟਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਏ. ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਰਿੱਟ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਉਪਾਅ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਖ਼ਤਿਆਰੀ ਉਪਾਅ ਹੈ;
ਬੀ. ਹਾਈਕੋਰਟ ਕੋਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਵਿਵੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਿੱਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰੇ। ਇਹ ਸਭ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ;
ਸੀ. ਜੇਕਰ ਹਾਈਕੋਰਟ, ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸਦੀ/ਉਸਦੀ ਹਿਰਾਸਤ; ਅਤੇ
ਡੀ. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਚਾਰ ਨਾਬਾਲਗ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹੈ। ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਨਾਬਾਲਗ ਬਾਰੇ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

7. ਹੁਣ, ਅਸੀਂ ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਫੈਸਲੇ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਪੈਰਿਆਂ ਅਰਥਾਤ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ ਨੰਬਰ 10 ਅਤੇ 11, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ:

"10. [ਤੇਜਸਵਿਨੀ ਗੌਡ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.](#) (ਸੁਪਰਾ) ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ, ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ

_____

4 (2024) ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 758

ਹਿਰਾਸਤ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਗੱਲ ਇਹ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਪਿਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਕਨੂੰਨ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹੇਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਤਾਂ ਹੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਹੈ ਜੇਕਰ ਵਿਅਕਤੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਪਸ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 4 ਉੱਤੇ ਪਹਿਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੰਬਰ 3 ਕਾਰਪਸ ਦਾ ਜੀਵ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਇਸਲਈ, ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਲਈ ਪਹਿਲ ਹੋਵੇਗੀ।

11. ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਤਾਂ ਹੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕਾਰਪਸ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 4 ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ/ਬੰਦੀ, ਜੋ ਕਾਰਪਸ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰ. 3 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਅਰਥਾਤ XXXX ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।"
(ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

8. ਇਹ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

9. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਸੀ। ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 11 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਕੋਮਲ ਉਮਰ ਤੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਫਿਲਹਾਲ ਬੱਚਾ ਡੇਢ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਨਾਬਾਲਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਗੜਬੜ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਬਿਨਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਸਟਡੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੀ। ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮਸ਼ੀਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਆਖ਼ਰਕਾਰ, ਅਦਾਲਤ

ਪੈਰੇਨ ਪੈਟਰੀਏ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਪੰਜਵੇਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਿਮਾਂਡ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

10. ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਦੇ ਅਜੀਬ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗ ਉਮਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਜੀਡਬਲਯੂ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਠੋਸ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਚਿਤ ਅਦਾਲਤ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਾਲ ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਨਿਯਮਤ ਸਿਵਲ/ਫੈਮਿਲੀ ਕੋਰਟ ਇੱਕ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਅਕਸਰ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਲ ਕੇਂਦਰ/ਖੇਡ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਖੇਡ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਸਬੂਤ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਬੱਚੇ ਦਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਧਿਰ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਫੈਮਿਲੀ ਕੋਰਟ ਇਸਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ।

11. ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਮੇ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਬੱਚੇ ਨੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਦੋ ਸਾਲ ਅਤੇ ਸੱਤ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਕੋਮਲ ਉਮਰ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਤੁਰੰਤ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚਾ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇਖਭਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਤਾ ਹਿਰਾਸਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਪਰ ਯਕੀਨਨ, ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਵੀ ਕਿ ਪਿਤਾ ਹਿਰਾਸਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

12. ਅਸੀਂ ਪਤੀ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਪਤੀ ਹਿਰਾਸਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਹਿਰਾਸਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੀ ਇੰਦੌਰ ਬੈਂਚ 'ਚ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰ ਰਹੀ ਬਾਰ ਦਾ ਪਤੀ ਹੈ

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣਗੇ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਿਰਾਸਤ ਸੰਬੰਧੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕਦੇ ਵੀ ਅੰਤਿਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜੀਡਬਲਯੂ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮਤ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹਿਰਾਸਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਨਾਬਾਲਗ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

13. ਅਸੀਂ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੇਵਾ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਕੱਤਰ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੇਵਾ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬਾਲ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਜਾਂ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ (ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤ) ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਹਰ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਮਾਹਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਹਰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿ ਬੱਚਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਬੰਧਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਧਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨਾਲ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਪਹੁੰਚ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

14. ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:

ਏ. 23 ਜੂਨ, 2023 ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ 2023 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 11004 ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ;

ਬੀ. 21* ਸਤੰਬਰ 2024 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਪਹਿਲੇ, ਤੀਜੇ ਅਤੇ 5ਵੇਂ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 03.00 ਵਜੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੰਨਾ ਵਿਖੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੇਵਾ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਗੇ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਹੋਈ

ਅਥਾਰਟੀ, ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 05.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਵੇਗੀ;

ਸੀ. ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੇਵਾ ਅਥਾਰਟੀ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਬਾਲ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਜਾਂ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ (ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤ) ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਹਰ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਕੱਤਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਹਰ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇਗਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਖਰਚੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨਗੇ। ਭੁਗਤਾਨ ਹਿਰਾਸਤ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ;

ਡੀ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਾਹਰ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਰਹੇਗਾ। ਮਾਹਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਢੰਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਧਿਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੇਵਾ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਮਾਹਰ ਦੀ ਰਾਏ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ;

ਈ. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਅੱਜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ GW ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਹਿਰਾਸਤ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨਗੇ;

1. ਸਬੰਧਤ ਅਦਾਲਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਪਤੀ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਹਿਰਾਸਤ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਅਗਲੇ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕਰੇਗੀ। ਪਹੁੰਚ, ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਪਹੁੰਚ, ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਅੰਤਰਿਮ ਨਿਰਦੇਸ਼, ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹਿਰਾਸਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਕਤ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਅੰਤਰਿਮ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੇਣ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅੰਤਰਿਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅੱਜ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਅੰਤਰਿਮ ਰਾਹਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਨਿਪਟਾਏਗੀ। ਇਹ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਪਤੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਸੁਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ

ਜੀ. ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਧਿਰਾਂ ਢੁਕਵੇਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣਗੀਆਂ।

15. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

16. ਅਸੀਂ ਰਜਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਤੁਰੰਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੰਨਾ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿਖੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੇਵਾ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕਾਪੀ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੇਵਾ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ (ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ) ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਇਸ ਬੈਂਚ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਢੁਕਵੇਂ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ।

17. ਲਾਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਅਪੀਲ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ

* ਹੈੱਡਨੋਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ: ਨਿਧੀ ਜੈਨ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(ਦਿਵਾਕਰ ਜੋਤੀ ਐਡਵੋਕੇਟ)